

4. Хроника внешнеполитических событий в СССР 1987 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gorby.ru/archival/expocenter/vneshpolitika/show_29324/
5. Reagan R. Radio Address to the Nation Following the Soviet-United States Summit Meeting, December 12, 1987 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=33816>
6. Хроника внешнеполитических событий в СССР 1988 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gorby.ru/archival/expocenter/vneshpolitika/show_29325/
7. Reagan R. Radio Address to the Nation on the Soviet-United States Summit Meeting in Moscow, May 28, 1988 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=35891>
8. Reagan R. Radio Address to the Nation on the Soviet-United States Summit Meeting in Moscow and the Toronto Economic Summit, June 4, 1988 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=35911>
9. Reagan R. Radio Address to the Nation on Soviet-United States Relations, December 3, 1988 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=35227>
10. Bush G. The President's News Conference in Paris, July 16, 1989 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=17301>
11. Материалы XIX Всесоюзной конференции Коммунистической партии Советского Союза, 28 июня – 1 июля 1988 г. – М.: Политиздат, 1988. – 160 с.
12. Reagan R. The President's News Conference Following the Soviet-United States Summit Meeting in Moscow, June 1, 1988 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=35903>
13. Хроника внешнеполитических событий в СССР 1990 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gorby.ru/archival/expocenter/vneshpolitika/show_29327/
14. Bush G. The President's News Conferences, June 27, 1989 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=17216>

Покляцкая В. В. США и СССР в глазах друг друга: новые акценты в официальной риторике сверхдержав в условиях налаживания американско-советского диалога (1985-1991 гг.)

В статье осуществлена попытка выявить изменения в официальной риторике США и СССР относительно противоположной сверхдержавы в контексте налаживания американско-советского диалога в течение 1985-1991 гг. Рассмотрена роль официальной риторики в годы Холодной войны. Выделены этапы трансформации образа другой сверхдержавы в публичных выступлениях лидеров США и СССР. Установлено, что фактические изменения в изображении другой стороны начались в 1988 г. Определено, что образ противоположной сверхдержавы эволюционировал от основного внешнего "врага" к "партнеру".

Ключевые слова: США, СССР, официальная риторика, американско-советский диалог, Холодная война, партнер, сотрудничество.

Pokliatska V. V. The USA and the USSR through the Eyes of Each Other: the New Accents in the Official Rhetoric of the Superpowers in Context of the Promoting of the US-Soviet dialogue (1985-1991)

The article is an attempt to detect the main changes in the official rhetoric of the USA and the USSR towards the opposite superpower in the context of promoting of the US-Soviet dialogue during the 1985-1991. There were considered the role of official rhetoric during the Cold War. In the article there were determined the stages of transformation of the image of another superpower in US and Soviet Union leaders' public speeches. There were found that the actual change in the image of the other side started in 1988. It was also determined that the image of the opposite superpower evolved from the main external "enemy" to the "partner".

Keywords: the USA, the USSR, official rhetoric, US-Soviet dialogue, Cold War, partner, cooperation.

УДК 327(73+477)"19/20"

Н. В. Корнієнко

ПОЛІТИКА США ЩОДО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ: СПРОБИ ПЕРІОДИЗАЦІЇ

У статті зроблено спробу навести варіанти періодизацій політики США щодо України з 1991 р. і по сьогоднішній день. Виокремлено певні критерії, за якими розглянуто декілька видів періодизацій. Особливо детально проаналізовано вплив президентів США на формування американської політики США щодо України. Наведені основні характеристики кожного з періодів та форма зміни політики США стосовно нашої держави. Проаналізовані основні виміри американських зовнішньополітичних інтересів та окреслені причини вибраного курсу Сполученими Штатами щодо України.

Ключові слова: політика США, президент США, періодизація.

Унаслідок розпаду СРСР у 1991 р. Україна стала незалежною державою, яка отримала можливість вести власну зовнішню політику та вибудовувати відносини з іншими країнами світового співтовариства. Питання налагодження взаємин України з США стало одним із перших пріоритетів розбудови української зовнішньої політики. Незважаючи на те, що з моменту проголошення незалежності у 1991 р. та встановлення дипломатичних відносин з США у 1992 р. пройшов відносно невеликий період в історії, тим не менш в політиці США стосовно України можна виділити певні етапи, бо політика США не була однорідною та лінійною.

Метою дослідження в рамках даної публікації є спроба виокремлення основних етапів політики США щодо України в добу незалежності. Виділення таких етапів на основі наявних в українській історіографії підходів є важливим для аналізу коливань зовнішньополітичного курсу США щодо нашої держави.

Політику США щодо України аналізувало значне коло вчених: як істориків, так і політологів. Серед них можна назвати С. Віднянського, А. Дашкевича, О. Дузь-Крятенко, Б. Зажигаєва, Є. Камінського, Б. Канцелярука, В. Каленюка, О. Крапівіна, Г. Куц, О. Сивака, І. Храбана, А. Худолія, О. Шамшура, Т. Шутак тощо. У напрацюваннях означених авторів висвітлювалися питання співробітництва України з США у галузі ядерної безпеки, політики поширення демократії, протидії світовому тероризму та інші. Більшість авторів вказували на наявність змін у політиці США щодо України упродовж років української незалежності, що дає можливість виокремлювати певні етапи цієї політики, орієнтуючись на найбільш важливі події в американсько-українських відносинах.

Своєрідними віхами, які справили вплив на політику США щодо України, стали події, що відбулися як в Україні, так і в США. Найвизначнішими з них українські історики вважають: відмову України від ядерної зброї, що було зафіксовано підписанням Тристоронньої угоди у 1994 р. [1; 2]; зменшення міжнародного авторитету України у роки президентства Л. Кучми ("Касетний скандал" 2000 р., спровокований оприлюднення "плівок Мельниченка", які свідчили про причетність тодішнього Президента України Л. Кучми та ряду інших високопосадовців та політиків до вбивства журналіста Г. Гонгадзе та так званий "Кольчужний скандал" 2001 р., пов'язаний з підозрою у продажі української системи радіотехнічної розвідки "Кольчуга" Іраку) [3, с. 63]; приєднання України у 2001 р. до антитерористичної операції, ініційованої США після терактів 11 вересня 2001 р. [4]; президентські вибори в Україні 2004 р. та Помаранчева революція, які значним чином відобразились на зміні образу України у світі [5]; політика "перезавантаження" Б. Обами у взаєминах США з РФ, яка вплинула на місце України серед зовнішньополітичних пріоритетів США [6]; події Євромайдану та Революції гідності що відбувались у листопаді 2013-лютому 2014 рр. які значним чином скорегували українську зовнішню політику [7]; військові дії на Сході України 2014-2015 рр., що поставили США перед фактом значної зміни російської політики на пострадянському просторі, та змусили переосмислити якість американсько-українських взаємин, враховуючи виклики сучасності [8; 9].

На основі вищевказаних подій, які впливали на політику США щодо України, є доцільним виокремити певні критерії, за якими можна запропонувати декілька варіантів періодизації політики США щодо України.

Так, в якості критерію поділу політики США щодо України на умовні періоди можна запропонувати терміни перебування при владі українських президентів, чия зовнішня та внутрішня політика безпосередньо впливала на зміни у позиції США щодо України. За час української незалежності при владі перебували такі президенти як Л. Кравчук (1991-1994 рр.), Л. Кучма (1994-2005 рр.), В. Ющенко (2005-2010 рр.), В. Янукович (2010-2014 рр.), П. Порошенко (з 2014 р.). У цьому контексті основними питаннями, які впливали на ставлення США щодо України були не тільки вже названі події внутрішньополітичного життя в нашій країні, а й процеси транзиту до побудови ринкової економіки, громадянського суспільства, демократизації тощо. Саме демократичний процес, який включає в себе розвиток політичних і громадських свобод та поширення демократичних цінностей, є наразі одним з головних пріоритетів зовнішньої політики США на сучасному етапі.

Тому можна запропонувати ще один варіант періодизації політики США щодо України, основним критерієм якого можна взяти характер демократичного процесу в Україні. США, в залежності від стану української демократії, певною мірою корегували свою зовнішню політику щодо офіційної України. Так, можна говорити, що: (1) 1991-1998 рр. були часом початку розгортання процесів демократизації, коли Україна оголосила себе країною що буде розбудовувати державу на основі демократичного устрою та почала здійснювати перші кроки у цьому напрямку; (2) 1999-2004 рр. стали періодом, у який почалися тенденції гальмування процесів демократизації України, проявом яких стали обмеження свободи слова, переслідування опозиції, активне використання адміністративного ресурсу під час виборів; (3) 2005-2010 рр. період активізації процесів демократизації, як наслідок Помаранчевої революції; (4) 2010-2014 рр. становили період гальмування демократичних процесів в Україні, що у сукупності з відмовою від євроінтеграційного процесу призвело до подій Євромайдану та Революції гідності.

Означені варіанти періодизації політики США щодо України враховують, перш за все, внутрішньо-українські фактори. Однак, більш традиційним підходом виокремлення певних етапів американської зовнішньої політики щодо конкретних регіонів світу, у даному разі – України, є фокусування на внутрішньо-американських факторах. Тож, наступним критерієм періодизації американської політики щодо України можна виділити терміни перебування тієї чи іншої постаті на посаді президента США, адже саме він є визначальною фігурою у розбудові міжнародної діяльності своєї країни. Завдяки такій періодизації можна дослідити як загальні тенденції зовнішньої політики США на кожному етапі, так і певні особливості, що безпосередньо стосувались України. За час з 1991 по 2015 рр. при владі в США перебували чотири президенти: 1991(1989)-1993 рр. – Дж. Буш-старший; 1993-2001 рр. – Б. Клінтон; 2001-2009 рр. – Дж. Буш-молодший; 2009-2015 рр. – Б. Обама.

Враховуючи такий критерій можна виділити наступні періоди політики США щодо незалежної України: (1) 1991-1992 рр. – час невизначеності щодо України, пов'язаний із роками президентства Дж. Буша-старшого; (2) 1993-2000 рр. – орієнтація на Україну як одного з членів СНД, із певним збереженням традицій політики щодо монолітного СРСР, що припадає на часи президентства Б. Клінтона; (3) 2001-2008 рр. – налагодження співпраці з Україною в рамках розгортання антитерористичної операції за президентства Дж. Буша-молодшого; (4) 2009-2015 рр. – зменшення інтересу США до України, зумовлене впровадженням політики "перезавантаження" США з РФ запропоноване Б. Обамою. З 2014 р. стала спостерігатись "вимушена"

переорієнтація уваги США в бік України, викликана подіями на Сході України, тож певною мірою можна говорити про новий етап зовнішньої політики США щодо нашої держави. Виходячи з того, що зовнішня політика президента США щодо України будується із врахуванням сукупності внутрішніх та зовнішніх факторів (виклики часу, міжнародна ситуація загалом, політичний курс президента США, внутрішньо-український стан справ), така періодизація може вважатися найбільш вдалою. Розглянемо її детальніше.

Перший період розпочався з часу, коли Україна проголосила свою незалежність у 1991 р. та тривав до 1992 р. (завершення каденції президента Дж. Буша-старшого). Коли 1 грудня 1991 р. відбувся референдум та, одночасно з ним, обрання президента України Л. Кравчука, Дж. Буш-старший зайняв стриману позицію щодо України. Це можна пояснити двома основними факторами. По-перше, США не бажали докорінного розпаду СРСР, адже це пророкувало різкі та непередбачувані тенденції у світовій політиці. По-друге, Україна (разом з Білоруссю і Казахстаном) успадкувала радянську ядерну зброю, що вважалось загрозою для американської безпеки. Таким чином, з 1991 р. США, за президентства Дж. Буша-старшого, провадили політику орієнтовану на центр колишнього СРСР, тобто на РФ, вважаючи, що саме вона стане запорукою стабільності у східноєвропейському регіоні. Україна розглядалася як держава, якій відводилось скоріш другорядне місце у зовнішньополітичних планах США на пострадянському просторі [10, с. 41]. Тож, на цьому етапі можна говорити про низьку зацікавленість США Україною та про невизначеність американського курсу у розбудові американсько-українських взаємин.

Другий період політики США щодо України можна пов'язати з часами президентства Б. Клінтона 1993-2000 рр. У цей час політика США щодо України зазнала певних змін. На неї впливали як ті фактори, що були визначальними у попередні роки (безпекове питання та ядерний арсенал України, успадкований від СРСР); так і нові – Б. Клінтон запропонував нове бачення політики США по відношенню до країн пострадянського простору. Воно полягало у наданні особливого значення підтримці демократичних процесів у всіх посткомуністичних країнах, з наданням їм статусу рівності поряд з РФ.

На початку першого терміну президентства Б. Клінтона, упродовж 1993-1994 рр., безпекове питання, а саме проблема ядерного роззброєння України, була домінуючою у позиції США щодо Києва. Основою вирішення проблеми ядерного арсеналу України стало підписання Тристоронньої заяви Президентів України, США та Росії у Москві 14 січня 1994 р. Цей договір започаткував процес ліквідації ядерного арсеналу України та перевезення його до РФ. Після набуття Україною статусу без'ядерної держави у 1994 р. у політиці США щодо України почали відігравати більш важливу роль інші питання, як то вага країни на пострадянському просторі, взаємозв'язок між процесами розвитку демократії в Україні і Росії, питання української демократизації тощо.

Якщо звернутись до розгляду нового бачення Б. Клінтоном країн пострадянського простору, то треба відзначити, що практично уся друга половина 1993 р. пройшла у виробленні цієї нової лінії зовнішньої політики США, відмінної від підходів Дж. Буша-старшого. Її впровадження, у тому числі і щодо України, можна спостерігати, починаючи з 1994 р. Важливу роль у формуванні цих нових підходів США щодо країн пострадянського простору справила команда аналітиків, спеціально запрошена до Вашингтону Б. Клінтоном. Особливу роль відіграла концепція З. Бжезінського, відомого своїми лояльними поглядами щодо нашої держави, про її геостратегічну важливість на пострадянських теренах для забезпечення національного інтересу США та безпеки в східноєвропейському регіоні. Зокрема, він наголошував на тому що: "Незалежна Україна змінює всю геостратегічну карту Європи. Її поява одна з трьох геополітичних подій ХХ ст... Поява незалежної України...знаменувала кінець імперської Росії. А це більше, ніж кінець комуністичного СРСР, це кінець останньої імперії в Європі...". Що ж стосується РФ, то він вважав що: "Українська незалежність корисна для Росії... Був час, коли дехто з нас вважав, що Америка має зробити вибір між Росією у Україною, але сьогодні, здається, вже всі збагнули, що добрі стосунки з однією країною, і з іншою лише сприятимуть стабільності в Європі" [11, с. 7].

Українські дослідники відмічають, що адміністрація Б. Клінтона саме з цього часу – з 1994 р. розпочала політику підтримки розвитку демократії в Україні та її планомірного залучення до світового співтовариства. США розраховували на те, що Україна швидко подолає перехідний період після розпаду СРСР і в подальшому стане форпостом американського впливу на пострадянському просторі. В цей період США були націлені на допомогу Україні у розбудові демократичних інститутів. Так, під час державного візиту Президента США Б. Клінтона до Києва 11-12 травня 1995 р. було підписана Спільна заява Президентів США і України, в якій був зроблений особливий наголос на підтримці Сполученими Штатами демократичних та ринкових перетворень в Україні, її політичного суверенітету та територіальної цілісності, а також процесу інтеграції України до європейської та світової спільноти [12]. У заяві оголошувалось про намір США сприяти наданню допомоги Києву від міжнародних фінансових інституцій, а також про рішення США надати Україні 250 млн. доларів на розвиток економіки і апробацію нових реформ.

Слід відзначити, що приблизно з 1997 р. в американських наукових колах і серед окремих політиків дедалі рідше став з'являтися популярний раніше в оцінках майбутньої ролі України в Європі термін "буфер". Ідея ж української інтеграції у західноєвропейські структури сприймалася позитивно, хоч і вважалась віддаленою перспективою [10, с. 43]. В цей період американсько-українські відносини були задекларовані на рівні стратегічного партнерства. Про Україну стали говорити, як про "центральноєвропейську" державу. США показали готовність надавати Україні допомогу у зміцненні політичної незалежності та у проведенні реформ.

Тож, специфікою другого періоду політики США щодо незалежної України стало те, що основним наголосом стали підтримка розвитку демократичних свобод та заохочення економічних реформ.

Третім періодом політики США щодо України можна вважати 2001-2009 рр., пов'язані із часом перебування на посту президента США Дж. Буша-молодшого. У період його президентства можна виділити

певні під-етапи американсько-українських взаємин, бо ставлення США щодо України змінювалося. Перший можна спостерігати – до кінця 2004 р. (рубіжним відрізком якого стала Помаранчева революція), та після 2005 р. – з моменту інаугурації В. Ющенка. До Помаранчевої революції розвиток демократичних процесів в Україні визнавався американською стороною незадовільним; після – Україна називалась такою державою, в якій демократія “культивується”.

В означений період декілька подій особливо різко позначились на політиці США щодо України. Першою групою стали – події в Україні, а саме “касетний скандал” (що супроводжувався оприлюдненням “плівок Мельниченка” восени 2000 р., де йшлося про причетність тодішнього президента України Л. Кучми до вбивства журналіста Г. Гонгадзе) та “кольчужний скандал” (восени 2002 р.) про продаж систем озброєнь і комплексів радіотехнічної розвідки “Кольчуга” в Іраку. Реакцією офіційного Вашингтону щодо України за словами Є. Камінського став “перехід від традиційної дипломатії до тиску на вищі ешелони влади в Україні” [13, с. 265]. Американсько-українські взаємини в результаті цього різко погіршились.

Другою ж групою подій – став ряд терактів в США 11 вересня 2001 р., що призвело до появи нової геополітичної ситуації в світі. Це був своєрідний початок нової епохи, коли стало зрозумілим що на зміну Холодній війні для США прийшла війна з тероризмом. Дж. Буш-молодший оголосив її 20 вересня 2001 р. під час свого звернення до Конгресу. Війна в Іраку, розпочата у березні 2003 р., була одним з вимірів цієї боротьби з тероризмом, і від рішення України приєднатись до антитерористичної коаліції або утриматись, залежали подальші стосунки США. У червні 2003 р. Верховна Рада України підтримала рішення тогочасного президента України Л. Кучми приєднатись до антитерористичної коаліції. Дослідники вважають, що одним з найважливіших моментів, який сприяв поліпшенню клімату у відносинах між Україною та США, стала готовність Президента України Л. Кучми спрямувати український батальйон радіаційного, хімічного та біологічного захисту до регіону Перської затоки, для ліквідації можливих наслідків у випадку застосування Іраком зброї масового знищення. Своєю участю в іракській кампанії Україна прагнула підвищити свій рейтинг на міжнародній арені і довести свою політичну вагу як стратегічний партнер.

Таким чином, хоч критика з боку США українського режиму зростає упродовж 2001-2004 рр., але, за визначенням українських експертів, її вага нашої держави як об'єкта геополітики для США теж збільшилась.

Помаранчева революція 2004 р. була схвально сприйнята США. Можна говорити про те, що починаючи з інаугурації президента В. Ющенка, Україна отримала досить потужну підтримку США, які виокремлювали її, разом з Грузією, з-поміж інших країн пострадянського простору.

В останній рік другої каденції Дж. Буша-молодшого, під час його візиту до України 31 березня – 1 квітня 2008 р. була підписана Дорожня карта або Декларація про пріоритети українсько-американського співробітництва [14], де зазначались сфери співробітництва між Україною і США. Наріжним каменем візиту Дж. Буша-молодшого до України стало питання прийняття Україною Плану дій щодо членства у НАТО. Так, 1 квітня 2008 р. під час спільної прес-конференції з президентом України В. Ющенко, Дж. Буш-молодший підкреслив підтримку Сполученими Штатами вступ України до НАТО: “Моя позиція непохитна: Україна і Грузія повинні отримати ПДЧ” [15]. Набуття ж членства у НАТО стало б, на думку американської сторони, одним з найбільш вагомих складових зміцнення зовнішньополітичної самостійності відносно нових держав. У цілому, візит Дж. Буша-молодшого до України став своєрідним сигналом підтримки України з боку США напередодні саміту НАТО у м. Бухарест, що був запланований на 2-4 квітня 2008 р.

Таким чином, можна говорити про те, що курс зовнішньої політики США щодо України на третьому етапі (2001-2008 рр.) містив у собі як риси попереднього періоду, а саме підтримку демократичних свобод, так і нові – залучення України до нової головної загальнополітичної задачі США – боротьби з тероризмом. Загалом, упродовж цього періоду можна спостерігати еволюцію позиції США щодо України – від “ізоляції”, викликаній низкою політичних скандалів, до “партнерства”, завдяки участі у військовій операції в Іраку.

Наступний, четвертий період політики США щодо України становили 2009-2015 рр., коли президентом США став Б. Обама. У період його президентства також можна виділити два під-етапи в американсько-українських взаєминах. У перший (2009-2013 рр.) спостерігалось зменшення американського інтересу щодо України, у другий же (з 2014 р. і по сьогодні) у результаті Революції гідності, російської агресії в Криму та воєнним діям на Сході України наша держава стала об'єктом посиленої уваги США.

З 2009 р., на початку першого терміну президентства Б. Обами, була започаткована так звана політика “перезавантаження” відносин з Росією. Нова американська політика щодо Росії детермінувала і нові підходи щодо всього пострадянського простору, тож мала істотний вплив на політику США щодо України. На перше місце для США вийшли безпекові виміри (що виводило РФ на перше місце з-поміж інших країн-вихідців з СРСР). Рівень розвитку демократії у країнах пострадянського простору, який раніше був визначальною складовою для США, негласно перестав бути головним [16]. Таким чином, з 2009 р., на думку українських дослідників, можна спостерігати дві лінії політики США щодо України: декларативну та фактичну. На офіційному рівні американською стороною декларувалось те, що США ніколи не погодяться з претензіями Москви на зарахування України до російської сфери впливу [6]. Однак, попри такі заяви, українською стороною зауважувалось, що фактично ніяких механізмів протидії російському тискові на Україну адміністрацією Б. Обами не було вжито [17]. Це наводило на думку про те, що “перезавантаження” відносин США з РФ було своєрідним “обміном”: взамін на російську транспортну допомогу США в Афганістані та сприяння блокування ядерної програми Ірану, Америка визнає історичне право Москви контролювати територію колишнього СРСР та “обіцяє Росії триматися подалі від території колишнього СРСР” [18]. Таким чином, геополітичний торг між США і РФ надав Вашингтону вагомий геополітичний дивіденди [19]. Тож, пострадянський простір інтерпретувався США як спосіб, яким було знято напруження між РФ і США, задля досягнення згоди між двома країнами у питаннях глобального рівня [20].

З першого року президентства Б. Обами українські експерти відмічали зменшення уваги США щодо України. Так, Є. Камінський в якості аргументів наводив факти, що лише колишні співробітники Державного департаменту часів адміністрації Дж. Буша-молодшого, політологи-консерватори та представники спеціалізованих організацій, що відповідають за питання розбудови громадянського суспільства, продовжували приділяти увагу Україні. У той час як численні мозкові центри США взагалі перестали розробляти стратегії розвитку взаємин США з нашою державою [16]. Тож, прогнозувалося настання часу "декларативності", коли України становила важливість для США лише номінально. Наприклад, візит віце-президента США Дж. Байдена 20-22 липня 2009 р. в Україну Є. Камінський назвав "дипломатичною рутиною та підтвердженням сумної традиції політичного декларування замість практичних дій" [16].

Коли у 2010 р. в Україні пройшли президентські вибори і на них переміг кандидат, що анонсував покращення взаємин Києва з Москвою, США сприйняли це без жодного занепокоєння [3]. Пізніше США та РФ привітали результати президентських виборів в Україні й досить швидко налагодили співпрацю з офіційним Києвом [19]. Таку стриману увагу США до президентських виборів в Україні вітчизняні дослідники пояснювали американським зовнішньополітичним прагматизмом, що спричинив "фактичну відмову від любювання євроатлантичної інтеграції України" [19].

Характеризуючи місце України серед американських зовнішньополітичних пріоритетів станом на 2010 р. Ю. Щербак, колишній посол України в США, вказував, що США цілком влаштувала ситуація, в якій "Україна повністю підпадає під економічний, політичний, військовий і, можливо, ідеологічно-релігійний контроль Москви" [18]. На думку автора, враховуючи новий формат американсько-російських відносин – у США не передбачено окремого "українського питання". Це було схоже ніби "за президента Б. Обами Україна просто зникла з радарів Білого дому", а ставлення до Києва є щось на кшталт "приємної байдужості" [18].

З кінця 2013 р. спостерігається сильна зміна як внутрішньої ситуації в Україні (Євромайдан та Революція гідності, позачергові президентські та парламентські вибори) так і зовнішньої (російська анексія Криму, війна на Сході України). Ці події в Україні змінили баланс сил на пострадянському просторі, тож США були змушені скоригувати свій зовнішньополітичний курс щодо України. Так, США засудили застосування насильства проти мирних демонстрантів у Києві упродовж подій Євромайдану [21]. А 18 грудня 2014 р. президент Барак Обама підписав "Закон про підтримку свободи України", який передбачав запровадження низки санкцій проти РФ [22].

Загалом, в період президентства Б. Обами, який можна визначати як четвертий етап політики США щодо незалежної України можна говорити про те, що курс зовнішньої політики США щодо України зазнав деяких змін. З 2009 р. Вашингтон виокремив Росію, як одну з найбільш важливих країн-партнерів, що одразу викликало зменшення уваги до інших країн пострадянського простору, у тому числі і до України. Офіційний Київ опинився практично поза увагою США, та почав відходити у зону впливу РФ. Тож "російський фактор" став одним з найбільш вагомих з-поміж тих, що впливали на формування та реалізацію політики США щодо України в означений період. Отже, для США Україна до 2013-2014 рр. відійшла на другий план, події ж кінця 2013–2014 рр. в Україні спричинили резонанс в світі, стали викликом для політики США щодо країн пострадянського простору та вимагали розробки нового підходу до України.

Таким чином, можна говорити про те, що політика США щодо України упродовж 1991-2015 рр. зазнавала змін і кореляцій. На неї впливали безліч факторів. Серед них варто виділити як внутрішні (постать президента США, американські зовнішньополітичні пріоритети, консенсус між законодавчою та виконавчою владою щодо стратегії національної безпеки) та зовнішні (місце України серед зовнішньополітичних пріоритетів США, стан американсько-російських відносин, міжнародна ситуація загалом). Найбільш впливовими факторами слід назвати зовнішньополітичний курс кожного діючого американського президента і міжнародну ситуацію в цілому, що в комплексі зумовлювало домінування тих чи інших підходів у побудові політики США щодо України.

Джерела та література:

1. Шутак Т. Ядерний чинник у зовнішній політиці адміністрації президента США Б. Клінтона (1993–2000 рр.) / Т. Шутак // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки та знахідки: Міжвід. зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 18. – С. 147-158.
2. Крапівін О. Політика США щодо України на початку її незалежності / О. Крапівін // Вісник Донецького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки. – Вип. 1. – 2008. – С. 124-133.
3. Віднянський С.В. Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації / С.В. Віднянський, А. Ю. Мартинов // Український історичний журнал. – 2011. – № 4. – С. 55-76. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://histans.com/JournALL/journal/2011/4/5.pdf>
4. Сивак О. Новітні українсько-американські відносини / О. Сивак, П. П. Черник // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2010. – № 22. – С. 87-93.
5. Шамшур О. Сучасні українсько-американські відносини (2008-2009 роки) / О. В. Шамшур // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2009. – Вип.15: Світова та українська дипломатія: історичний досвід, сучасний стан, перспективи. – С. 70-77.
6. Дорошко М. С. Вплив політики "перезавантаження" відносин США з Російською Федерацією на реструктурування пострадянського геополітичного простору / М.С. Дорошко // Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. – К.: КИМУ, 2010. – Вип. 1. – С. 108-119.
7. Куц Г. М. Перипетії формування політичного режиму в пострадянській Україні: досвід майданів / Г. М. Куц // Сучасне суспільство. – 2014. – Вип. 1. – С. 82-94. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/cuc_2014_1_10.pdf
8. Зажигает Б. В. Российский "гамбит" в глобальной политике / Б. В. Зажигает // Проблеми міжнародних відносин. – 2014. – Вип. 9. – С. 7-32. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pmv_2014_9_3.pdf
9. Дузь-Крячченко О. П. Аналіз причин подій в Україні у 2013-2014 роках / О. П. Дузь-Крячченко, Е. М. Лисицин, Є.Є. Панкратов // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони

- України імені Івана Черняхівського. – 2014. – № 2. – С. 94-100. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znrcvdsd_2014_2_18.pdf
10. Храбан І. США-Україна. Зигзаги партнерства / І. Храбан // Віче. – 2004. – № 4. – С. 41-45.
 11. Бжезінський З. Уроки майстра. Євразійська шахівниця. Геостратегічні гравці та геополітичні вісі / З. Бжезінський // Політика і культура. – 2000. – №4 – С. 5-8.
 12. Спільна заява Президента України Леоніда Кучми та Президента Сполучених Штатів Америки Уільяма Дж. Клінтона під час зустрічі на найвищому рівні 11-12 травня 1995 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=840_048
 13. Камінський Є. Є. Світ переможців і переможених. Міжнародні відносини і українська перспектива на початку XXI століття : монографія / Є. Є. Камінський. – К. : Центр вільної преси, 2008. – 336 с.
 14. Пріоритети українсько-американського співробітництва (Дорожня карта) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/840_132
 15. США підтримують приєднання України до ПДЧ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.president.gov.ua/news/9498.html>
 16. Камінський Є. Візит Джо Байдена до Києва: дипломатична рутинна, підтвердження сумної традиції чи новий реалізм у політиці США щодо України [Електронний ресурс] / Євген Камінський [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1780538.html>
 17. Камінський Є. Відновлення імперських “повноважень”, або Якою мала б бути відповідь України на “звернення” Медведєва до Ющенка [Електронний ресурс] / Євген Камінський [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/podrobici/vidnovlennya-imperskih-povnovazhen>
 18. Щербак Ю. Американський маршрут [Електронний ресурс] / Юрій Щербак [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/mirovoye-diskussii/amerikanskiy-marshrut>.
 19. Мерніков Г. “Перезавантаження” відносин США та РФ: наслідки для України / Г. Мерніков // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 4(17). – С. 130–138. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://dp.niss.gov.ua/public/File/docs/Ru-US-Reload.pdf>
 20. Орлик В.В. Проблеми російсько-американських відносин після “перезавантаження” / В. В. Орлик // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 2. – С. 154-160. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/spa_2013_2_23.pdf
 21. Statement on Events in Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/12/218585.htm>
 22. Ukraine Freedom Support Act of 2014 (UFSA) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-113hr5859rds/pdf/BILLS-113hr5859rds.pdf>

Корниенко Н. В. Политика США в отношении независимой Украины: попытки периодизации.

В статье сделана попытка привести варианты периодизаций политики США в отношении Украины с 1991 г. и по сегодняшний день. Выделены определенные критерии, по которым рассмотрено несколько видов периодизаций. Особенно подробно проанализировано влияние президентов США на формирование американской политики в отношении Украины. Приведены основные характеристики каждого из периодов и форма изменения политики США в отношении нашего государства. Проанализированы основные измерения американских внешнеполитических интересов и очерчены причины выбранного курса США касательно Украины.

Ключевые слова: политика США, президент США, периодизация.

Kornienko N. V. US policy towards the independent Ukraine: the attempt of periodization.

This article is an attempt to propose different variants of periodization of the US policy towards Ukraine from 1991 to nowadays. There are determined certain criteria, which help to consider several types of periodization. The impact of US presidents on US policy towards Ukraine has been analyzed as the most important. The basic characteristics of each period and form change US policy towards our state are there. The basic dimensions of US foreign policy interests are analyzed and reasons of the lines of the United States concerning Ukraine are outlined.

Keywords: US policy, US president, periodization.

УДК 94:341.67:327

М. В. Заболотна

ПОЛІТИКА США ЩОДО НЕОФІЦІЙНО ВИЗНАНИХ ЯДЕРНИХ ДЕРЖАВ (середина ХХ ст. – 2015 р.)

У статті проаналізовано політику США щодо неофіційно визнаних ядерних держав (Ізраїлю, Індії, Пакистану, КНДР – та “порогового” Ірану) у напрямку нерозповсюдження, охарактеризовано зародження ядерних програм в цих регіонах. Показані основні мотиви, що спонукали керівників цих вибухонебезпечних країн світу до набуття ядерних боезарядів. Визначено перспективи налагодження функціонування режиму нерозповсюдження на чолі з США у цих регіонах. Подано авторське бачення можливих варіантів вирішення наріжних проблем, що підривають галузь нерозповсюдження, у майбутньому.

Ключові слова: ядерна зброя (ЯЗ), нерозповсюдження ядерної зброї, Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), Міжнародна агенція із атомної енергії (МАГАТЕ), Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ), зони вільні від ядерної зброї (ЗВЯЗ), США, Ізраїль, Індія, Пакистан, КНДР, Іран, РБ ООН, ядерне випробування.